

Het XXIVste partijkongres en de onderwijspolitiek in de Sovjet-Unie

Afgelopen april vond het XXIVste kongres plaats van de kommunistische partij van de Sovjet-Unie. Hier werden de richtlijnen gegeven voor het nieuwe vijfjarenplan (1971-1975) en gelet op de grote betrokkenheid van het sovjet-onderwijs op de maatschappelijke ontwikkelingen werd dit kongres uitvoerig behandeld door de vakbladen van de leraren.

Vele weken lang beheerste het partij-kongres de kolommen van kranten en tijdschriften: vóórbesprekingen, toespraken van ministers en hoge ambtenaren, nabesprekingen, statistische gegevens over te verwachten produktie-ontwikkelingen enzovoorts. Een belangrijke voorlichtingstaak wordt vervuld door het driemaal per week verschijnende lerarenblad 'Uчител'skaja Gazeta'. Dit blad zou men verplichte leesstof kunnen noemen voor de leraren van lager- en middelbaar onderwijs en eveneens voor wetenschappelijke medewerkers die zich met dit onderwijs-niveau bezighouden. Dit blad komt tot stand in samenwerking tussen het ministerie van onderwijs en de vakbond van leraren, waarvan alle leraren lid zijn. Het is dus een blad waarvan een groot gezag uitgaat. In het nummer van 11 april vinden we een verslag van het kongres: vier bladen van elk vier dichtbedrukte kolommen tekst (geschatte leestijd ca. 3 uur). Toch zullen de leraren in de Sovjet-Unie er moeilijk onderuit kunnen om dit lijvige document - althans in zijn hoofdzaken - te bestuderen. Immers in het nummer van 17 april vinden zij uitvoerige aanwijzingen hoe zij het partij-kongres samen met hun leerlingen moeten behandelen. Deze aanwijzingen zijn gegoten in de vorm van een Dekreet van het ministerie van onderwijs en derhalve bindend voor elke leraar! Als doelstelling van deze informatie

noemt het ministerie 'de verhoging van het ideologisch niveau van het didactisch-pedagogisch werk, de vastberaden doorvoering van de principes van de kommunistische partijpolitiek (partijnost') en de opvoeding van de leerlingen in de geest van internationalisme en sovjet-patriotisme'. (U.G. 17.4.71).

Deze informatie aan de leerlingen maakt deel uit van de onderwijstaak en moet op drieërlei wijzen worden gebracht.

- a. d.m.v. speciale lessen in de maanden april en mei 1971 in alle klassen van het algemeenvormend onderwijs;
- b. tijdens de gewone lesuren, bijvoorbeeld voor de klassen IX-X tijdens de geschiedenisles, voor de klassen VIII-IX tijdens de les maatschappijleer en literatuur, maar ook tijdens de lessen wiskunde, natuurkunde, chemie en biologie.
- c. in buitenschoolse activiteiten, bijvoorbeeld in discussies, georganiseerd door de jeugdorganisaties.

Het zou de moeite waard zijn eens wat dieper in te gaan op deze gedetailleerde instructies. Kortheids-halve een citaat uit de instructie voor de speciale lessen te geven door de leraren van de eerste drie klassen:

'... in korte, begrijpelijke verhaaltjes moet hij vertellen over het werk van het partijkongres en over de verschillende afgevaardigden. Gebaseerd op concrete voorbeelden uit de omringende werkelijkheid van het kind moet hij aantonen, wat de bevolking van de Sovjet-Unie in de loop van het vorig vijfjarenplan zoal heeft bereikt. Hij moet vertellen over de vriendschap tussen alle volkeren die in de Sovjet-Unie

wonen en over de vriendschap met alle werkende mensen in de wereld. Tijdens de les 'lezen' moet allerlei materiaal worden gebruikt, dat de betekenis van het partijcongres toelicht. Bijvoorbeeld veel gebruikte teksten zoals 'Ons Vaderland - de Sovjet-Unie', 'Lenin met ons', 'Voor vrede en vriendschap'.

De wijze waarop dit soort lessen methodisch worden samengesteld vinden we in het nummer van 29 mei (men heeft inmiddels de nodige ervaring reeds opgedaan). We citeren:

'Het methodische werk werd begonnen doordat jonge leraren hierover met elkaar gingen discussiëren; ook waren er klassen-bijeenkomsten en werd er advies ingewonnen bij andere jeugdorganisaties.

Een leraren-muurkrant werd gekreëerd! Daarin gaven pedagogen hun ideeën. Uit de schoolbibliotheek werd met behulp van de leraar, die met deze speciale lessen was belast, het nodige materiaal bij elkaar gehaald. Samen met de leerlingen werd er in het natuurkunde-lokaal een elektrische kaart gemaakt met het thema 'Plan tot elektrifikatie van het land voor het nieuwe vijfjarenplan.'

Ook in het aardrijkskundelokaal maakten zij een thematische tentoonstelling.

Er vonden besprekingen plaats met zeer ervaren leraren, die alle mogelijke didaktische wenken gaven, terwijl er ook een aantal ekskursies werden gebracht aan bedrijven in de omgeving, waarbij gegevens werden verzameld over de historische achtergronden van deze bedrijven en over de perspectieven van hun toekomstige ontwikkeling'.

Dit was de ervaring van school nr. 361 in Moskou.

Een ander voorbeeld van de manier waarop de besluiten van het partijcongres worden uitgevoerd treffen we aan in een verhaaltje uit de lerarenkrant van 27 mei. Het betreft hier het pedagogisch instituut van vreemde talen in de stad Minsk. Er worden hier allerlei nieuwe maatregelen doorgevoerd.

Bijvoorbeeld kolleges en adviezen ten behoeve van leraren, voor dit doel werden er brochures en films gemaakt. De leraren in moderne talen werden gepolst over hun ervaring met de zojuist in gebruik genomen nieuwe leermethoden; aan het instituut werd een permanente tentoonstelling georganiseerd van de beste leermiddelen, die door leraren uit de praktijk en door de studenten van het instituut gezamenlijk waren uitgewerkt.

In de periode dat de studenten praktijkwerk deden,

kregen de leraren de mogelijkheid om zich in kursussen van een maand bij te scholen, terwijl de studenten dan de gelegenheid werd geboden om lespraktijk op te doen.

Voorts werd er op het instituut een diskotheek ingericht met een verzameling van ingesproken teksten van de meest effectieve oefeningen en van les-fragmenten van moeilijke onderwerpen. Ook werd er een didaktische film ten behoeve van het onderwijs in het Frans op de middelbare school gemaakt. Een andere nieuwigheid was een regelmatige informatie - een soort 'Didaktische Analyse' - aan de leraren in moderne talen onder de naam 'De moderne les in het vreemde talenonderwijs op school'.

Het instituut in Minsk stelde zich - met uiteraard de goedkeuring van het daar fungerende ministerie van onderwijs - ten doel: 'om elke lagere en middelbare school te bereiken, de leraar in zijn werk bij te staan en om het leer-didaktische proces te vervolmaken.'

Naast de talloze dokumenten van het kongres kreeg ook de rede van M. A. Prokofjev, de minister van onderwijs van de Sovjet-Unie, de nodige aandacht in de vakbladen. We zullen ons hier beperken tot de hoofdlijnen en de vele loftuitingen op het marxisme-leninisme korthedshalve zoveel mogelijk achterwege laten.

Hij begon zijn rede met wat hij noemde zes belangrijke momenten in de onderwijspolitiek van het land:

1. de resolutie 'Over maatregelen om het functioneren van de scholen voor algemeenvormend onderwijs te verbeteren'. Deze resolutie, aangenomen voor het begin van het afgelopen vijfjarenplan was van enorme betekenis. Zij gaf de weg aan hoe men de vorming van de opgroeiende generatie, in een tijd van stormachtige vooruitgang in wetenschap en techniek, verder zou kunnen verbeteren;
2. de oprichting van de Akademie van Pedagogische Wetenschappen en het vaststellen van haar doelstelling en werkzaamheden;
3. de uitvoerige discussies over en de uiteindelijke goedkeuring van het leerplan voor de tienjarige algemeenvormende school voor middelbaar onderwijs (de 'des'atiljetka');
4. de reorganisatie van het ministerie van onderwijs voor wat betreft de in punt 3 genoemde hervorming;
5. de grotere aandacht die het Polit-Bureau aan het onderwijs besteedt; hetgeen tot uitdrukking komt

in de belangrijke rede van L.I. Brezhnev voor het nationale kongres van leraren.

6. de aanzienlijke stijging van leraren-salarissen, die per 1 september 1972 in het vooruitzicht wordt gesteld.

De minister noemde vervolgens, dat in de periode van het afgelopen vijfjarenplan 22 miljoen scholieren de achtjarige basisschool (vos'miljetka) hadden bezocht, waarvan 94% van de oorspronkelijke leerlingen-populatie deze basis-opleiding tot een goed einde had gebracht. Om het doel van een algemeen middelbaar onderwijs te bereiken, was het volgens hem noodzakelijk dat het probleem van het zitten-blijven werd opgelost; maar we zijn ook hier op de goede weg, zo verzekerde hij.

Ook de tienjarige, volledige algemeen vormende middelbare opleiding kwam in de afgelopen periode goed van de grond. Op vrijwillige basis voltooiden in het vorige vijfjarenplan reeds meer dan 16 miljoen leerlingen deze opleiding. Op dit moment – bij de aanvang van het nieuwe vijfjarenplan – zien we dat ca. 92% van de leerlingen op één of andere manier het onderwijs voortzet; hiervan voltooide ca. 80% de aanvullende twee jaar van de 'des'atiljetka'.

Hoewel er dus een belangrijke vooruitgang viel te bespeuren moest er nog heel wat werk worden verzet, voordat alle leerlingen deze tienjarige opleiding zullen kunnen genieten. In 1970 verlieten 3.2 miljoen leerlingen de tienjarige school – in 1975 zullen dit er 4.5 à 4.7 moeten worden.

Hij wees op het belang van de ontwikkelingen van de scholen op het platteland en de rol die de kolchozen daarbij innamen; zij immers zijn daar vaak belast met de financiering en de scholenbouw. In het afgelopen vijfjarenplan (1966-'70) werden er voor ca. 8 miljoen scholieren aan scholen gebouwd – de kolchozen hadden daarbij een aandeel van 2.2 miljoen scholieren. Toch bestaat er nog een achterstand op het platteland bij het onderwijs voor de negende en tiende klassen. Daarom heeft men nu een aantal aanvullende maatregelen ontworpen waardoor grotere aandacht kan worden besteed aan de bouw van scholen, internaten en van woningen voor leraren.

Het beroepstechnische onderwijs is volgens Prokofjev in grote ontwikkeling. Maar ondanks de vele mogelijkheden van doorstroming zullen ook aan het einde van het nieuwe vijfjarenplan nog ca. een miljoen leerlingen na het achtjarige basisonderwijs slechts een beroepsopleiding hebben gevolgd. Maar ook deze categorie heeft dan nog steeds de

kans om via schriftelijk onderwijs, via avondkursussen of 'technikums' de twee ontbrekende jaren van het algemeen vormend middelbaar onderwijs te completeren. Dus, zo onderstreepte Prokofjev, ook de volle aandacht voor al deze onderwijsvormen, waarbij ook gezorgd moest worden voor een nog nauwere band tussen de scholen voor deze werkende jongeren en de bedrijven.

Prokofjev wees erop dat in de afgelopen jaren de onderwijskrachten zich niet weinig moeite hebben getroost om verbeteringen aan te brengen in het onderwijsproces en de opvoeding van de opgroeiende generatie. Met de actieve steun van geleerden, van ervaren methodici en onderwijskrachten in het algemeen en met de assistentie van zowel de Akademie van Pedagogische Wetenschappen als van de Akademie van Wetenschappen werd de inhoud van de schoolvakken kritisch herzien; er werden ernstige pogingen ondernomen om vooroordelen uit de weg te ruimen en om de kursussen in overeenstemming te brengen met de laatste stand van wetenschap en techniek. Immers, zo vervolgde hij, zij die de school verlaten moeten inzicht hebben in de wetten van de maatschappelijke ontwikkeling, er moet verder bij deze jonge mensen de behoefte worden aangekweekt om hun reeds verworven kennis steeds te verrijken.

Het streven om meer gebruik te maken van moderne werkmethode wordt steeds duidelijker bespeurbaar. Zo zijn er in het gebied van Rostov bijvoorbeeld tientallen modelscholen – model niet in naam, maar in wezen! – van waaruit zich sterke impulsen verbreiden naar alle delen van het land. Vooral in de school van Bogdanov in het rayon van Znamensk worden waardevolle experimenten ondernomen, men spreekt daar wel van een wetenschappelijk-pedagogisch laboratorium. Toch moeten we in het huidige stadium van de kommunistische opbouw voortgaan met de verdere ontwikkeling van het onderwijs. De ontwikkeling van het cognitieve vermogen van de leerlingen is slechts mogelijk door laboratorium-ervaring – door zelfwerkzaamheid – en door gebruik te maken van audiovisuele en andere media. Tenslotte moet er voor het eigenlijke leerproces op zeer grote schaal gebruik worden gemaakt van technische leermiddelen. Daarmee is het, volgens de minister, voorlopig nog slecht gesteld. Om die reden moet er een gekwalificeerde produktietak worden gekreëerd voor het produceren van leer-materiaal voor alle onderwijsinrichtingen. Immers, met gebeunhaas kunnen we hier niet veel bereiken.

Vervolgens wees Prokofjev op het belang van het

opvoedings- en vormingswerk door allerlei instellingen buiten de school, zoals de clubhuizen van de pioniersorganisatie, de werkplaatsen van jeugdige technici en natuurliefhebbers e.d. Velen van hen doen intensief en veelzijdig werk, hetgeen bijvoorbeeld blijkt uit de hoge onderscheidingen die de regering heeft verleend aan de Pioniers-paleizen in de steden Moskou, Leningrad en Tiflis. Maar ook hier moet nog veel verbeterd worden. De minister dacht aan een netwerk van jeugdcentra, waar de kinderen ook na schooltijd terecht kunnen.

Het onderwijs en het opvoedingsproces vloeien in de Sovjet-Unie als het ware samen, zo vertelde de minister. De onderwijskrachten in de Sovjet-Unie besteden veel tijd aan de ideologische en politieke opvoeding. Het feit, dat de scholen nauw samenwerken met de organisaties van de jongere (Pioniers) en de wat oudere jeugd (Komsomol), die resp. 23 miljoen en 6 miljoen nog schoolgaande leden tellen toont wel aan dat de buitenschoolse vorming niet bepaald verwaarloosd wordt, temeer wanneer men weet dat 700.000 onderwijskrachten lid zijn van de kommunistische partij.

Volgens Prokofjev is men ook in de kapitalistische staten intensief met het onderwijs bezig, maar hier zouden onoverkomelijke belemmeringen bestaan, omdat 'de algemene vorming voor de werkende bevolking hier niet verder gaat dan een minimum aan kennis, zonder welke de kapitalistische produktie het niet kan stellen'. In het bijzonder dacht de minister hierbij aan de toestand bij het Amerikaanse onderwijs. Hij wees vervolgens op enige gegevens, die de UNESCO heeft verstrekt, volgens welke slechts één op de vier personen basisonderwijs en slechts één op de twaalf middelbaar onderwijs genoot, ter-

wijl in zo ontwikkelde landen als West-Duitsland, Frankrijk en Engeland slechts 20 à 25 procent van de jeugd de kans krijgt op algemeen vormend middelbaar onderwijs met recht van toegang tot een universitaire studie, en zelfs dan betreft het hier nog overwegend kinderen uit de zogenaamde betere standen. Dit cijfer zou voor de Sovjet-Unie 70 procent bedragen.

Tenslotte onderstreepte minister Prokofjev nog eens, dat de school, de opvoeding en het onderwijs zaken zijn, waarbij de gehele bevolking ten nauwste is betrokken. De band met de maatschappij wordt het duidelijkst gevoeld door de leraren zelf, die zien met hoeveel aandacht de onderwijs-kommissies van de partij, van de jeugdorganisaties en van de vakbonden, de kolchozen en de wetenschappelijke instituten hun werk volgen. Als voorbeeld van maatschappelijke betrokkenheid noemde hij een onderneming in Minsk, waar kamgaren werd geproduceerd; hier kon men in de produktieverslagen niet alleen de zuiver materiële resultaten aflezen, maar ook werden de onderwijspresentaties vermeld van de leerlingen die in de onderneming werkten. 'Binnen het kader van gezin en school en met de belangrijke hulp van de kant van de arbeidskollektieven vormt zich de jonge generatie'. Met de verzekering, dat alle leerkrachten al hun energie zullen inzetten om de kongres-besluiten ten uitvoer te brengen en om een jonge generatie op te voeden, die zich met de grootste toewijding zal inspannen om het kommunisme verder op te bouwen,' besloot Prokofjev zijn rede.

J. de Reus,
medewerker Ontwikkelingsinstituut
Wolters-Noordhoff N.V.